

Príbehy Wagnerových opier¹

---

¹Príbehy Wagnerových opier sú prevzaté z monografie Jana P. Kučeru – „*je hodně Hitlera ve Wagnerovi*“ (Kučera, 2001, s. 292-316).

Rienzi

1. dejstvo

Prívrženci mocného rodu Orsini v Ríme v noci unášajú Rienziho sestru Irenu. Cestu im zastúpia stúpenci rivalského rodu Colonnov, medzi nimi aj Adriano Colonna, ktorý Irenu miluje. Dôjde k šarvátke, ktorú nezmieri ani pápežský legát Raimondo. Zmier zjedná až príchod Rienziho. Baroncelli a Cecco del Vecchio žiadajú Rienziho menom ľudu, aby konečne skoncoval so šľachtickou zvoľou. Rienzi rozhodne, aby sa ľud ráno na znamenie trubky zhromaždil pred bránami mesta. Svoju sestru zveruje do Adrianovej ochrany a pritom mu prezradí svoj cieľ: chce z Ríma vytvoriť skutočne slobodné mesto. Ráno sa ľud chopí moci a chce Rienziho menovať kráľom. On však kráľovský titul odmieta, stane v čele republiky ako tribún ľudu, ktorý bude chrániť práva ľudu. Ľud mu prisahá vernosť.

2. dejstvo

Nový tribún na Kapitole prijíma poslov mieru a hold šľachty vrátane súperiacich Orsiniov a Colonnov, pokiaľ ale budú rešpektovať zákon platný pre všetkých. Šľachtici sa rozhodnú tribúna zabiť. V ich čele je Adrianov otec Steffano Colonna. Adriano však Rienziho varuje a tak Rienzi vražednému útoku odolá. Sprvu prisahancov odsudzuje k smrti, ale na Irenin a Adrianov príhovor im dáva milosť.

3. dejstvo

Šľachtici kradmo opustili Rím, aby proti Rienzimu zhromaždili vojsko. Dôjde k bitke, v krutých bojoch chce Adriano sprostredkovať mier. Rienzi odmieta a keď Adrianov otec v boji padne, syn nad jeho mŕtvym telom prisahá, že sa tribúnovi pomstí.

4. dejstvo

Rienziho politická moc sa rúca. Ľud je Baroncellim a Ceccem proti nemu štvaný pre miernosť voči šľachte a Adriano nenávisť podceňuje. V rozhodujúcom okamžiku sa od tribúna odvracia aj cirkev. Po slávnom Te deum v Lateráne proti Rienzimu vystúpi pápežský legát a tribúna prekláje. Irena navzdory Adrianovmu naliehaniu zostane po bratovom boku.

5. dejstvo

Zatiaľ čo sa Rienzi modlí a prosí Boha o pomoc, Irena opätovne odmieta Adrianovo naliehanie, aby svojho brata opustila. Rienzi sa ešte raz pokúsi získať dôveru ľudu, ale už je neskoro. Vzbúrený ľud zapáli dom, z balkónu ktorého chce Rienzi prehovoriť. Aj v tej chvíli stojí Irena pri bratovi. Adriano sa vrhá do plameňov, aby ju zachránil. Rovnako ako posledný z rímskych tribúnov, ktorý pred smrťou nevďačné mesto preklína, taktiež Adriano a Irena nachádzajú smrť v troskách rúcajúceho sa domu.

Bludný Holand'an (Der fliegende Holländer)

1. dejstvo

Daland sa pred búrkou ukryl v núdzovom prístave. Zatiaľ čo kormidelník drží stráž, mužstvo lodi sa posilňuje spánkom. Nakoniec ale zaspal aj kormidelník. Tu vedľa Dalandovej lodi pristane ďalšia loď, z ktorej vystúpi bledý muž – Holand'an. Pretože kedysi dávno porušil vernosť, musí za trest blúdiť bez spočinutia po oceánoch a len raz za sedem rokov môže vystúpiť na breh, aby hľadal ženu, ktorá ho spasí vernosťou až za hrob. Daland sa prebúdz a keď Holand'anovi vypravuje, že má dcéru, Holand'an mu ponúka bohatstvo, pokiaľ mu ju dá za ženu. Daland zmámený zlatom súhlasí.

2. dejstvo

V Dalandovom dome pradú dievky u kolovratov, len Senta viac sní, než pracuje. Jej pohľad sa nemôže odtrhnúť od obrazu bludného Holand'ana, ktorý v miestnosti visí. Na výzvu družiek o ňom spieva starú baladu. Tú počuje aj poľovník Erik, ktorý sa o Sentu uchádza, a varuje ju pred tajomným cudzincom na obraze. Tu vstupuje jej otec s Holand'anom, v ktorom Senta okamžite poznáva postavu z obrazu. Keď jej ho otec predstavuje ako ženícha, Senta mu bez váhania prisahá vernosť až do smrti.

3. dejstvo

V prístave vyzýva mládež Holand'anových námorníkov, aby sa s nimi zúčastnili zábavy. Ale posádka tajomnej lodi zlovestne mlčí, až sa mládež nakoniec vydesene rozprácha. Erik vytýka Sente zradu. Holand'an jeho výčitky začuje a domnieva sa, že Senta prisahu zrušila. V zúfalstve Sente a Dalandovi

hovorí o svojej kľiatbe a vstupuje na svoju loď, aby išiel v ústrety večnému zatrateniu. Senta sa však vrhá do mora, aby dokázala svoju vernosť až k smrti. V tom okamžiku Holanďanova vykúpená loď klesá do hĺbín.

Tannhäuser

1. dejstvo

Vo Venušine hore sa konajú divoké orgie a bakchanálie. V náručí bohyne sa prebúda rytier Tannhäuser. Je už presýtený životom naplneným len zmyslovou rozkošou a túži vrátiť sa na zem medzi ľuďmi. Žiada Venušu, aby ho prepustila. Márne ho Venuša znovu zvädza a rytier nezaváha ani jej kľiatbe, aby vo svete nikdy nenašiel šťastie a pokoj. Menom Panny Márie sa Tannhäuser vyslobodzuje zo sveta pohanskej bohyne.

Premena

V údolí po hradom Wartburg Tannhäuser okúzlene vníma sviežosť jarnej prírody. Blízko prechádzajú pútnici, ktorých spev v Tannhäuserovi prebúda túžbu po pokání a tak ho Herman a rytieri nájdu pohrúženého do modlitby. Radostne pozývajú starého druha na hrad. Tannhäuser sprvu váha vrátiť sa medzi spevákov, avšak keď mu Wolfram pripomenie Alžbetu, ktorú stále trápi Tannhäuserovo zmiznutie, rytier neodolá obrazu jej čistej duše.

2. dejstvo

Alžbeta šťastne pozdravuje sieň, do ktorej nevkročila od doby, kedy v nej prestali znieť Tannhäuserove piesne. Wolfram privádza Tannhäusera a oba mladí ľudia si vzrušene vyznávajú svoje sympatie, kdežto Wolfram, ktorý Alžbetu tajne miluje, sa lúči s nádejou na vlastné šťastie. Prichádzajú speváci a hostia speváckej súťaže. Námetom má byť podstata lásky a víťaz smie od Alžbety žiadať aj tú najväčšiu odmenu – jej ruku. Prvý vystúpi Wolfram a ospevuje čistý, cnostný cit. Tannhäuser namieta, že pravou podstatou lásky je ukojenie zmyslovej žiadosti. Napomenutie Waltera a Biterolfa ho vydráždi k vystupňovaniu svojho tvrdenia a k osobným útokom. Situáciu sa snaží zachrániť Wolfram vznešenou hymnou na lásku, inšpirovanú vlastným zrieknutím sa Alžbety. Tannhäuser odpovie exaltovanou hymnou na Venušu. V sále nastane zdesenie, rytieri tasia meče. Ale k prekvapeniu všetkých Tannhäusera zaštití Alžbeta, aj keď je najviac zrazená

jeho rúhačskou piesňou. Prosí rozhnevaných rytierov, aby hriešnikovi dali možnosť kať sa a sama sa modlí za jeho spásu. Tannhäuser si s hrôzou uvedomí svoj čin a rozhodne sa vykonať kajúcnu púť do Ríma.

3. dejstvo

Je jeseň. Alžbeta sa modlí za Tannhäusera očakávajúc pútnikov z Ríma. Keď prichádzajú, svojho rytiera medzi nimi hľadá márne. Prosí Pannu Máriu, aby za Tannhäuserovo spasenie mohla obetovať vlastný život. Odmietne Wolframov sprievod a vracia sa na hrad. Osamelý Wolfram za šerenia smutne zdraví večernú hviezdu. Skrytý nocou sa blíži osamelý pútnik – je to zúfalý Tannhäuser. Keď pozná, že Wolfram zostal jeho priateľom, vyrozpráva mu o svojej ceste do Ríma. Pápež mu rozhrešenie odoprel a preklial ho – bude spasený až vtedy, keď sa zazelená suchá palica v jeho ruke. Zúfalstvo, vzdor a nenávisť ku svetu, ktorý ho zavrhol, ženú Tannhäusera späť do Venušinej náruče. Márne ho Wolfram odradzuje, Tannhäuser začne blúznivo vzývať Venušu, jaskyňa bohyne lásky sa otvára a bohyňa svojho rytiera vábi k sebe, tentokrát naveky. Tu Wolfram zvolá meno Alžbetino, Venuša zmizne a z hradu prichádza pohrebný sprievod s rakvou mŕtvej Alžbety. Tannhäuser umiera so slovami: „*Svätá Alžbeta, pros za mňa!*“ Noví pútnici prinášajú správu o zázraku – suchá palica v pápežovej ruke sa zazelenala.

Lohengrin

1. dejstvo

Kráľ nemeckej ríše Henrich Vtáčnik prišiel brabantského vojvodstva požiadať o vojenskú pomoc proti Uhrom, ale našiel zem rozorvanú vnútornými rozbrojmi. Na brehu Šeldy má ako najvyšší sudca rozhodnúť spor medzi grófom Telramundom a dcérou zosnulého vojvodu Elzou. Telramund Elzu obviňuje z bratovraždy a z hriešneho pomeru s neznámym mužom, z ktorého vraj chce Elza urobiť vládcu Brabantska. Kráľ Elzu predvolá, avšak ona miesto obhajoby rozpráva svoj sen, v ktorom sa jej zjavil rytier a sľúbil jej, že obháji jej česť. Na kráľov pokyn vyhlási herold boží súd. Elzou očakávaný rytier však na výzvu neprichádza. Elza sa modlí k Bohu a tu nastane rozruch – v diaľke sa objaví čln ťahaný labuťou a v ňom stojí rytier jej sna v striebornom brnení. Elza mu ponúka svoju ruku a brabantský trón. Rytier však má jednu podmienku: Elza sa ho nikdy

nesmie spýtať na meno, stav a pôvod. Dievka to sľúbi a rytier jej vyzná lásku. V zápase božieho súdu rytier Telramunda ľahko premôže, ale nakoniec mu daruje život.

2. dejstvo

Na antverpskom hrade oslavujú víťazstvo neznámeho rytiera, avšak pod hradom sedia opustení štvanci Telramund a Ortruda. Telramund je zúfalý zo svojej porážky a stratu cti, pričom vyčíta žene, že jednal na základe jej ohovárania, ktorému slepo veril. Netuší, že sa stal nástrojom pomsty, ktorú jeho žena prisahala Elze a jej bratovi Gottfriedovi, potomkom rodu, ktorý pripravil jej rod o vládu v Brabantsku. Ortruda zakliala Gottfrieda do labute a Telramundovi nahovorila, že na vlastné oči uvidela, ako Elza svojho brata utopila. Telramund, ktorého paže boli podstatne silnejšie než jeho rozum, tomu uveril. A teraz, keď jej plány prekazil neznámy rytier, má Ortruda nový plán na zničenie Elzy a odznova pre neho získava svojho manžela. Je treba Elzu prinútiť, aby vyzvedala meno neznámeho rytiera. Telramund ho má verejne obviňovať, že nezvíťazil s božou pomocou, ale s pomocou temných síl. Zároveň chce Ortruda vyprovokovať Elzu, aby svojmu ženíchovi položila zakázanú otázku. Keď Elza vyjde na balkón, Ortrude sa ľahko podarí vzbudiť v nej súcit. Elza ju zve na zajtrajší svadobný obrad a vpustí ju do hradu. Ráno je nad Telramundom vyhlásená kliatba a je vyhostený zo zeme. Elza ide vo svadobnom sprievode do kostola, keď jej Ortruda zastúpi cestu a chce pri vstupe do chrámu dostať prednosť, pretože jej muž je šľachtic, kdežto pôvod neznámeho rytiera nikto nepozná. Taktiež Telramund prehlási boží súd za neplatný, obviní rytiera z kúziel a pýta sa na jeho pôvod. Rytier však je povinný túto otázku odpovedať len Elze, tá sa ale otázky zrieka a sprievod vchádza do kostola.

3. dejstvo

Vo svadobnej spálni Elza a rytier hovoria o svojej láske. Elzino šťastie však kalí pomyslenie, že svojho manžela nebude môcť nikdy nazvať jeho menom. Rytier ju chlácholí, ale Elzin nepokoj sa stupňuje, bojí sa, že ich zväzok nebude trvalý, že rytier odíde do svojej tajomnej ríše. Márne ju rytier prosí, napomína a varuje – Elza chce mať istotu aj za cenu života a nakoniec zmučene vysloví osudovú otázku. Vtom do spálne vtrhne s taseným mečom Telramund, ale rytier

ho prebodne. Prikáže Elze, aby sa pripravila predstúpiť pre kráľa, kde jej odpovie na položenú otázku.

Premena

Na brehu Šeldy sa zhromažďuje vojsko proti Uhrom. Prinesú Telramundove telo a rytier kráľovi vysvetlí jeho smrť. Potom obviní Elzu, že nedodržala sľub a pred všetkými odhalí svoje tajomstvo – je jedným z grálskych rytierov, ktorí majú nepoznaní hájiť ukrivdených. Keď niektorý z nich odhalí svoje meno, nesmie ďalej zostať medzi ľuďmi. Volá sa Lohengrin a je synom grálskeho kráľa Parsifala. Lohengrin prezradí Elze aj ďalšie tajomstvo: keby zostal nepoznaný po jej boku, bol by jej Grál vrátil brata. Ortruda, zmámená svojím víťazstvom, prezradí, že Elzin brat je začarovaný do labute, ktorá priviezla Lohengrina, avšak Lohengrinov predčasný odchod zabráni Gottfriedovmu oslobodeniu. Lohengrin sa ale za neho modlí a Gottfried je nakoniec oslobodený, pričom je aj prehlásený za vládcu Brabantska. Z výšin sa znesie grálska holubica a odtiahne čln s Lohengrinom.

Tristan a Izolda (Tristan und Isolde)

Predchádzajúci dej

Tristan, synovec cornwallského kráľa Markeho, zabil v súboji írskoho kniežaťa Morolda, snúbenca írskej princeznej Izoldy. Sám však bol v súboji ťažko ranený. Preto v prevlečení a so zmeneným menom Tantris vyhľadá Izoldu, ktorej lekárske umenie je široko ďaleko známe. Izolda pozná podľa Moroldovho meča, ktorý zostal v Tristanovej rane, že lieči svojho nepriateľa. Keď však s mečom napriahnutým k pomste pristúpi k lôžku vyliečeného Tristana, zasiahne ju pohľad jeho očí a nechá meč klesnúť. Tristan sa vráti domov a na jeho príhovor kráľ Marke uzavrie s Írskom mier. Keď mu Tristan vychvaľuje Izoldu, kráľ sa rozhodne získať jej ruku. Tristan plán podporuje, chce sa tak Izolde odmeniť, prijme dokonca úlohu vyslanca, ktorý má nevestu priviesť.

1. dejstvo

Lod' sa blíži k brehom Cornwallu. Izoldin hnev a zúfalstvo sa stupňujú čím viac sa blíži chvíľa stretnutia s Markom. Najskôr sa musí Tristanovi pomstiť, ale ten sa ich stretnutiu urážlivo vyhýba. Izolda netuší, že Tristan bojuje s láskou

k nej. Pošle pre neho svoju slúžku Brangänu, ale Tristan, stojaci u kormidla, pozvanie odmietne a Brangäna sa k Izolde vracia sprevádzaná posmechom Tristanovho druha Kurwenala. Pobúrená Izolda sa rozhodne vypiť spolu s Tristanom jed. Prikáže zdesenej Brangäne pripraviť nápoj smrti a znovu pošle po Tristana. Ten tentokrát na jej rozkaz príde. Behom vypätého rozhovoru Tristan poznáva, že Izoldina vášnivá nenávisť k nemu je len rubom lásky a tak, aby si zachránil česť, je ochotný zomrieť. Napije sa z ponúknutej čaše, ktorú po ňom Izolda dopije. V očakávaní blížiacej sa smrti sa obaja vyznajú zo svojej lásky, ale vytúžená smrť neprichádza – Brangäna im namiesto jedu podala nápoj lásky, ktorý Izoldina matka pripravila pre nastávajúceho manžela svojej dcéry. Keď sa milenci preberú z omámenia, uvedomia si, že namiesto nekonečnej noci lásky sa musia vrátiť do nenávideného dňa skutočnosti.

2. dejstvo

Kráľ Marke odchádza s družinou na lov, ktorý usporiadal Tristanov falošný priateľ Melot, chystajúci zradu. Behom lovu sa milenci majú stretnúť v záhrade. Brangäna svoju paní varuje pred Melotovou zradou, ale netrpezlivá Izolda sama dáva Tristanovi znamenie zhasnutím pochodne. Pod štítom noci si milenci v závratnom víre šťastia padnú do náruče. Nenávidia deň, ktorý ich nepriateľsky rozdeľuje, a túžia po večnej noci smrti, ktorá ich naveky spojí. Nad ich milostnou extázou sa nesie Brangänin varovný hlas. Kráľ Marke sa na Melotovu radu náhle vracia z lovu a milencov prekvapí. S nariekavým úžasom sa táže, prečo bol priateľom tak zradený. Tristan v presvedčení, že ho Izolda bude v smrti nasledovať, nabehne na Melotov meč.

3. dejstvo

Smrteľne zraneného Tristana prebúdza sklesnutá melódia pastierovej píšťaly. Verný Kurwenal poslal pre Izoldu do Cornwallu loď, pretože jedine ona by Tristana mohla zachrániť. Pastier má veselou melódiou dať znamenie, že sa loď s Izoldou blíži. Tristan v horúčkovitých predstavách už vidí Izoldu prichádzať a konečne skutočne zaznie dohovorené znamenie. V Tristanovi radosť prebudí posledné sily, strhne si obvazy, vzchopí sa a chce ísť milovanej v ústrety, ale do jej náruče klesne už mŕtvy. Vzápätí pristáva druhá loď s Markom, Melotom a Brangänou. Brangäna kráľovi prezradila osudnú zámenu nápoja a Marke sa náhli milencom odpustiť a dať súhlas s ich sobášom. Avšak keď Kurwenal uvidí

Melota, domnieva sa, že ide o novú zradu a vrhne sa naňho s taseným mečom. Melot padne a taktiež Kurwenal je smrteľne ranený. Izolda sa preberie z mdlôb, do ktorých upadla po Tristanovom skone, ale svet už pre ňu neexistuje. Extatická vlna lásky ju odvádza do noci smrti, ktorá ju naveky spojí s Tristanom.

Majstri speváci norimberskí (Die Meistersinger von Nürnberg)

1. dejstvo

Končia sa bohoslužby v predvečer sviatku svätého Jána. Ožobráčený rytier Walter Stolzing, ktorého do Norimbergu priviedla láska k umeniu, môže oči nechať na Eve Pognerovej. Taktiež jej sa rytier páči a po bohoslužbe sa obaja rýchlo porozprávajú. Walter sa dozvie, že Eva je doposiaľ slobodná, ale podľa otcovej vôle sa môže vydať jedine za majstra speváka, ktorý nazajtra zvíťazí v spevákovej súťaži. Magdalena rytierovi poradí, aby požiadal o prijatie do spevákkeho cechu, do tajov spevákkeho umenia ho má zasvätiť Sachsov učeň David. Walter so záplav pravidiel pochopí aspoň to, že má vlastné verše podložiť vlastnou melódiou.

Premena

Majstri speváci sa schádzajú na porade. Prvý prichádza Pogner a Walter mu hneď prednesie svoju žiadosť o prijatie do spevákkeho cechu. Na schôdzi potom Pogner oznámi svoj úmysel vydať dcéru za víťaza zajtrajšej súťaže. Pokiaľ by ho Eva odmietla, nesmie sa vydať za nikoho iného. Pogner sa zároveň prihovára za Stolzinga, ktorý však na otázku, kde sa učil spevákemu umeniu, odpovie, že od Waltera von der Vogelweide a od vtákov v lese. Keď však Walter prednesie pieseň na ukážku svojho umenia, zapisovateľ chýb Beckmesser, rovnako zamilovaný do Evy, celú svoju tabulu popíše počtom Walterových prehreškov proti pravidlám cechového spevu. Rytier je odmietnutý, jedine Sachs je jeho spevom okúzlený, ale prihovára sa za rytiera márne.

2. dejstvo

Pogner s Evou sa vracajú z večernej prechádzky a posadia sa na lavičku pred domom. Taktiež Sachs si sadne do otvorených dverí svojej dielne a dá sa do práce na topánkach pre Beckmessera. Práca mu nejde od ruky, je znepokojený novosťou

umenia, ktoré poznal v speve mladého rytiera. Avšak srdce mu tiesni aj cit, ktorý sa v ňom prebúda k Eve. Keď však v rozhovore s ňou pozná, že miluje rytiera, rezignuje a rozhodne sa mladým ľuďom pomôcť. Eva čaká na Waltera, milenci spolu chcú utiecť. Ale Sachs ich unáhlenosti zabráni, osvetlí ulicu tak, aby sa museli schovať pod stromom. Vzápätí prichádza Beckmesser, aby Eve zaspieval serenádu. Sachs mu opláca jeho zlomyseľnosť voči Walterovi tak, že jeho spev sprevádza údermi svojho kladiva. Zo všetkých strán sa zbiehajú mešťania vyrušení zo svojho spánku ako Sachsovým kladivom, tak Beckmesserovou snahou Sachsvo búšenie prekričať. Strhne sa všeobecná bitka, po ktorej konci sa mesto stíši. Hlas ponocného oznamuje ticho svätôjanskej noci.

3. dejstvo

Sachs sedí zamyslene nad knihou. Po neľahkom vnútornom boji nezatrpkol, ale má už pre všetko ľudské blúdenie len posmutnený, láskavý úsmev. Prichádza Walter a rozpráva mu sen, ktorý sa mu v noci zdal. Sachs jeho rozprávanie zapíše a tak vznikne zárodok piesne, s ktorou sa Walter zúčastní dnešnej speváckej súťaže. Zatiaľ čo sa Sachs a Walter pripravujú na slávnosť, do miestnosti vstúpi Beckmesser, nahnevaný na Sachsa za rušenie jeho serenády. Na stole uvidí text Walterovej piesne a pretože je napísaný Sachsovou rukou, myslí, že báseň je od Sachsa a že aj Sachs sa chce uchádzať o ruku Evy. Sachs to poprie a báseň mu daruje s prísahou, že nikdy nikomu nepovie, že báseň zložil on. Sotva Beckmesser odíde, vstúpi Eva, ktorá sa chce so Sachsom poradiť, ale v rozpakoch predstiera, že ju tlačí topánka. Z vedľajšej izby vstúpi vo slávnostnom úbore Walter a Sachs ho vyzve, aby mu k práci na Evinej topánke zaspieval. Eva všetko pochopí a zverí svoj osud do Sachsových rúk.

Premena

Mesto sa zhromažďuje na slávnosť vrátane cechov, ktoré prichádzajú so svojimi slávnostnými štandardami, ako posledný prichádza cech spevákov. Ľud radostne pozdravuje váženého a obľúbeného Sachsa. Sachs ďakuje a oznamuje podmienky súťaže. Ako prvý sa do súťaže hlási Beckmesser, ktorý text básne zle prečítal a navyiac ju sprevádza hlúpou melódiou. V hneve označí za autora básne Sachsa. Sachs oznámi, že pravým autorom veršov je Walter a vyzve rytiera, aby správnym prednesom dokázal, že pieseň je krásna. Tentokrát Walter svojím spevom všetkých uchváti. Keď ho však Pogner chce prijať do speváckeho cechu,

Walter ešte dotknutý včerajším pokorením ponuku odmietne. Hroziacu zrážku zmieri Sachs precítenou chválou nemeckého umenia.

Prsteň Nibelungov (Der Ring des Nibelungen)

Predvečer: Rýnske zlato (Das Rheingold)

1. scéna

V čirej vode okolo veľkého skaliska sa bezstarostne hrajú rusalky, tri dcéry Rýna. Alberich z rodu podzemných trpaslíkov ich žiadostivo pozoruje. Snaží sa niektorú získať, ale ony sa jeho milostnému plahočeniu len vysmieávajú. Vtom do hlbín preniknú slnečné lúče a ožiaria zlatý poklad. Rusalky trpaslíkovi bezstarostne prezradia tajomstvo rýnskeho zlata: kto z neho ukuje prsteň, ten získa moc nad celým svetom. Dokáže to však len ten, kto sa zriekne lásky. Sotva tajomstvo prezradia, Nibelung odprisahá, že sa zrieka lásky a zlato ulúpi. Márne rusalky nariekajú nad svojou neopatrnosťou.

2. scéna

Boh Wotan a jeho žena Fricka odpočívajú na skalnej vyvýšenine. Wotan s uspokojením pozoruje hrad, ktorý mu postavili obri Fasolt a Fafner, avšak Fricka mu pripomína cenu, ktorú sľúbil obrom zaplatiť. Na radu ľstivého boha Logeho obri mali za vykonanú prácu dostať Freiu, bohyňu krásy, mladosti a lásky. Freia práve pribieha a hľadá u Wotana ochranu, pretože obri sú jej v päťach. Obri žiadajú odmenu, ktorá im podľa dohody patrí. Bohovia chcú Freiu chrániť, ale Wotan, aj keď váha, nemôže zmluvu porušiť, pretože práve zmluvami ovládol chaotický svet. Keď príde Loge, boh ohňa, rozumu i pokušiteľ všetkého zlého, všetkého zla, Wotan ho žiada o náhradu za Freiu. Loge odpovedá, že za mladosť a lásku na svete žiadna náhrada neexistuje. Našiel sa jediný tvor, Nibelung Alberich, ktorý sa vzdal lásky za rýnske zlato. Loge prosí Wotana, aby sa pokladu zmocnil a vrátil ho rusalkám. Všetci bohovia prepadnú túžbe po zlate, ale aj obri sú ochotní vymeniť Freiu za rýnske zlato. Wotan stále váha a tak si obri Freiu odvádzajú. Sotva odídu, bohovia začínajú očividne starnúť, len Loge sa im vysmieva. Wotan sa teda rozhodne poklad získať a vydá sa s Logem do podzemnej ríše Nibelungov.

3. scéna

Mime, Alberichov brat, bol prinútený ukovať z rýnskeho zlata prsteň a helmu, ktorá ho činí neviditeľným alebo má schopnosť prepožičať svojmu nositeľovi akúkoľvek podobu. Alberich ju hneď vyskúša a ako neviditeľný brata zošľahá bičom. Keď príde Wotan a Loge, Mime sa im na brata sťažuje. Loge požiada Albericha, aby im predviedol, čo kúzelná helma dokáže, a hneď nato sa Alberich premení v obrovského hada. Loge zapochybuje, či sa dokáže premeniť taktiež v niečo malé a keď sa Alberich premení v žabu, rýchlo ju chytí a helmy sa zmocní.

4. scéna

Alberich sa môže vykúpiť len rýnskym zlatom. Keď Nibelungovia zlato privlečú, Wotan žiada aj prsteň a nakoniec ho Alberichovi vezme násilím. Zničený Alberich prsteň prekľaje, aby priniesol zmar každému, komu bude patriť. Obri privádzajú Freiu žiadajú toľko rýnskeho zlata, aby celú Freiu pokrylo. Chýba len kúsok pre prsteň, ale Wotan im ho odmieta dať. Tu sa zjaví pramatka zeme a bohyňa osudu Erda a Wotana varuje. Wotan pred jej varovaním ucúvne a dá obrom aj prsteň. Avšak Alberichova kliatba sa po prvýkrát naplní: Fafner pri delení pokladu svojho brata Fasolta zabije. Boh búrok a hromov Donner svojím kladivom sklopí dúhový most k postavenému hradu Walhalle, po ktorom bohovia vstúpia do hradu, v ktorom ich majú padlí hrdinovia chrániť pred Alberichovou pomstou. Z hlbín je počuť nárek dcér Rýna nad ulúpeným pokladom.

Prvý deň: *Valkýra (Die Walküre)*

Predchádzajúci dej

Wotan zostúpil do hlbín zeme, aby sa od Erdy dozvedel zmysel svojho proroctva. Získal si ju kúzlom lásky a Erda mu porodila deväť dcér – valkýr, ktorých úlohou je odnášať duše padlých hrdinov z bojísk do Walhally na okrídlených koňoch. Dozvedel sa však, že pokiaľ by Alberich znovu získal prsteň, zánik bohov nemožno odvrátiť. Wotan teda musí získať prsteň, ktorý stráži obor Fafner v podobe obrovského draka. Wotan sám s Fafnerom bojovať nesmie, pretože mu podľa zmluvy prsteň dal sám. Môže to urobiť len niekto, kto to urobí zo svojej slobodnej vôle. Wotan sa preto vydá do sveta pod menom Wälse, aby založil rod nadľudských hrdinov. S pozemskou ženou splodí dvojčatá Siegmunda a Sieglindu a dúfa, že práve Siegmund sa zmocní prsteňu. Aby ho zocelil do

ťažkého zápasu, vystaví ho drsnému životu a aby v ňom vypestoval pevnú slobodnú vôľu, postaví ho proti ľudským aj božským zákonom.

1. dejstvo

Siegmund sa pred búrkou a pred prenasledovateľmi uchýli do Hundingovho domu. Tam stretne Sieglindu, o ktorej netuší, že je jeho sestrou. Keď sa Hunding vráti z lovu, Siegmund mu rozpráva o rode Wälsungov, ktorý je stíhaný zlým osudom. Jeho sestru niekto uniesol, keď ešte bola dieťaťom a jeho otec bez stopy zmizol. Hunding podľa rozprávania poznáva nepriateľa, ktorého prenasleduje krvnou pomstou. Na noc mu síce podľa zákona pohostinstva poskytne prístrešie, ale ráno spolu musia bojovať, hoci Siegmund nemá žiadnu zbraň. Sieglinda svojmu mužovi namieša uspávací nápoj a potom v rozhovore so Siegmundom zistí, že sú brat a sestra. Ukáže bratovi aj meč, ktorý v deň jej svadby s Hundingom neznámy pútnik zarazil do kmeňa jaseňa uprostred chaty – doposiaľ nikomu sa ho nepodarilo vytiahnuť. Pútnik, teda Wotan predpovedal, že ho vytiahne len najodvážnejší hrdina a oslobodí ju od nemilovaného muža. Siegmund si spomenie na otcov sľub, že vo chvíli najväčšieho nebezpečenstva nájde meč a jediným trhnutím meč vytrhne z kmeňa. Kúzlo jarnej noci brata a sestru spojí ako muža a ženu.

2. dejstvo

Wotan prikáže svojej najmilšej dcére Brünnhilde, aby v zápase Hundinga so Siegmundom pomáhala Siegmundovi. Ale ochrankyňa manželstva Fricka Wotana žiada, aby svoj rozkaz odvolal a naopak krvismilný pár potrestal. Wotan sa snaží Siegmunda zachrániť poukazom na to, že Siegmund má následne zachrániť bohov, ale Fricka mu namieta, že Siegmund nie je slobodný hrdina, pretože všetky jeho činy vedie Wotan. Wotan nakoniec prisľúbi Siegmundov pád a poznáva márnosť svojho snaženia – kliatba prsteňu sa vzťahuje aj na naňho, veď aj on zatúžil po moci a dal prsteň obrom, namiesto aby ho vrátil rýnskym rusalkám. Je úplne bezmocný, sám si zviazal ruky svojimi zákonmi, podľa ktorých musí trestať a ničť aj tých, ktorých sám miluje. Jeho depresiú prehľbuje aj fakt, že rovnako Alberich splodil syna Hagena, ktorý sa má pomstiť bohom za svojho otca. Zakazuje Brünnhilde chrániť Siegmunda v nastávajúcom boji.

Premena

Sieglinda a Siegmund sú na úteku pred Hundingom. Keď sa unavená Sieglinda posilňuje spánkom, Siegmundovi sa zjaví Brünnhilda a zvestuje mu smrť. Avšak keď sa Siegmund dozvie, že pre Sieglindu vo Wallhale nebude miesto, odmieta Brünnhildu nasledovať. Tá dojatá silou jeho lásky sa rozhodne otca neuposlúchnuť a stáť v boji na strane Siegmunda. Keď boj začne, objaví sa na bojisku rozhnevaný Wotan. Siegmundov meč Nothung sa roztriešti o Wotanovu kopiju a Siegmund padá pod Hundingovým úderom. Aj Hunding však nakoniec padá pod Wotanovým opovržlivým pohybom ruky. Brünnhilde sa ale podarí skryť tehotnú Sieglindu pred otcovým hnevom.

3. dejstvo

Brünnhilda s omdlenou Sieglindou priletí medzi sestry valkýry s žiadosťou o pomoc, ale valkýry sa obávajú Wotanovho hnevu a pomoc odmietnu. Keď sa Sieglinda preberie z mdlôb, túži len zomrieť, Brünnhilda jej však prezradí, že nosí pod srdcom Siegmundove dieťa a dá jej pre neho skryť zlomky Nothunga, ktoré vzala na bojisku. Odporučí jej skryť sa v lese, kde Fafner stráži rýnsky poklad, pretože Wotan sa tým miestam vyhýba. Sotva Sieglinda odíde, dorúti sa rozzúrený Wotan, aby Brünnhildu potrestal: už nebude valkýrou, ale prostou ľudskou bytosťou čakajúcou v spánku bezmocne na muža, ktorý sa jej zmocní. Brünnhilda žiada aspoň jednu milosť, chce, aby ten muž bol skutočný hrdina, ktorý nepozná strach. Obmäkčený Wotan preto skalu, na ktorej bude spať, obklopí ohňom, ktorým prejde len ten hrdina, ktorý sa nezľakne ani Wotanovho oštepú. Následne Wotan svoju najmilšiu dcéru uspí pobožkaním a privolá Logeho, aby skalu obklopil plameňom.

Druhý deň: *Siegfried*

1. dejstvo

Sieglinda našla útočisko v jaskyni Alberichovho brata, trpaslíka Mimeho, žijúceho v starom lese, kde Fafner stráži rýnsky poklad. Umierajúc mu zverí synka Siegfrieda a dala mu pre neho aj kusy meča Nothunga. Keď Siegfried dospel, trpaslík z neho chcel urobiť nástroj pre dosiahnutie svojich cieľov. Dúfa, že mladík, ktorému sa márne pokúšal vysvetliť, čo je to strach, zabije Fafnera a získa mu poklad. Nedokáže však pre neho ukovať meč, Siegfried jeho meč ľahko

roztriešti. Mime mu teda prezradí jeho pôvod a ukáže mu kusy Nothunga. Ale ukuť kusy Nothunga Mime nedokáže. Prichádza Wotan ako Pútnik, ktorý už len pasívne sleduje udalosti. Skúšajú sa s Mimem vzájomne z troch hádaniek, kto neuhádne, prepadne hlavou. Na prvé dve otázky, teda ktorý je Wotanov najmilší rod (Wälsungovia) a čím Siegfried zabije Fafnera (Nothungom) Mime odpoveď pozná, avšak na tretiu otázku, kto znovu ukuje Nothung, odpoveď nepozná. Wotanova odpoveď znie – len ten, kto nepozná strach. Mime začne tušiť, že hrdinom, ktorý nepozná strach, je Siegfried – márne sa mu snaží vysvetliť, čo to strach je, Siegfried sa všetkému len smeje a nakoniec si meč z úlomkov Nothungu ukuje sám. Mime sa pokúsi Siegfrieda uspať a potom Nothungom zabiť, ale Siegfried si práve hotový meč vyskúša na Mimeho nákovu, ktorú jediným úderom rozpolí.

2. dejstvo

Alberich čaká pri Fafnerovej jaskyni na chvíľu, kedy draka niekto zabije. Podráždene sa oborí aj na Pútnika, pretože sa domnieva, že Wotan si prišiel pre prsteň. Wotan ho upokojuje, že je viazaný zmluvou. Veď ani Siegfrieda neprimeľ k boji s Fafnerom on, ale Mime. Aby svoju nestrannosť demonštroval, zobudí Fafnera a varuje ho pred Siegfriedom. Sebaistý Fafner sa nenechá vyrušiť a nedbá ani Alberichovho sľubu, že ho pred Siegfriedom ochráni, keď mu dá prsteň. Prichádza Siegfried a Mime. Na chvíľu Siegfried zostáva v lese sám, pokúša sa pohovoriť si s vtáčikom, ale nerozumejú si. Siegfried následne sní o svojej matke, ktorú nikdy nepoznal. Keď sa zobudí, tak zvukom svojho rohu prebudí Fafnera. Obrovský plaz Siegfriedovi pripadá len smiešny a po krátkom boji mu vrazí Nothung do srdca. Umierajúci Fafner mu prezradí kliatbu zlata a varuje ho pred zradou. Siegfriedovi sa náhodou dostane na pery kvapka dračej krvi a tým získa schopnosť rozumieť reči vtákov. Vtáčik mu poradí, aby si v jaskyni vzal prsteň a prilbu, po čom ho varuje pred Mimem. Keď potom Mime pred jaskyňou Siegfriedovi ponúkne omamný nápoj, Siegfried ho zabije. Keď potom odpočíva pod stromom, vtáčik mu rozpráva o Brünnhilde, ktorá spí uprostred plameňov. Siegfried sa ju rozhodne vyhľadať, vtáčik mu ukazuje cestu.

3. dejstvo

Wotan znovu vyhľadáva Erdu, aby sa dozvedel, či taktiež Siegfried podľahe kliatbe zlata, alebo prsteň vráti do hlbín Rýna a tak svet bohov zachráni. Avšak

Erda mu odmietne odpovedať. Wotan sa aj tak rozhodne odkázať vládu Siegfriedovi a Brünnhilde. Napriek tomu keď príde Siegfried hľadajúci cestu k Brünnhilde, zastúpi mu cestu a obráti proti nemu svoj oštep. Ale Siegfried v ňom pozná nepriateľa svojho otca a svojím mečom Nothungom Wotanovu kopiju roztriešti. Wotanova moc je definitívne zničená.

Premena

Siegfried prenikne ohňom a dostane sa až k spiacej Brünnhilde. Keď pod brnením nájde ženu, po prvý raz v živote pocíti strach. Pobožkaním ju prebudí, ona slávnostne pozdraví svet aj svojho záchrancu. Dúfa, že Siegfried vykoná ten oslobodzujúci čin, ktorý si kedysi prial Wotan. On jej slová o veľkolepom poslaní ale nechápe, vidí v nej len ženu, po ktorej túži. Jeho láska tak naozaj prebúda ženu zabúdajúcu na svoj božský pôvod.

Tretí deň: *Súmrak bohov (Götterdämmerung)*

Predohra

Tri norny – sudičky, dcéry Erdy, pradú zlatú niť osudu. Koniec bohov sa blíži. Wotan už dal zoňať posvätný jaseň sveta, ktorý uschol, keď z neho ulomil vetvu na svoj oštep. Z padlého kmeňa kázal postaviť okolo Walhally hranicu. Pokiaľ Siegfried vráti Rýnu zlato a prsteň a tak oslobodí svet od kliatby, nastane súmrak bohov. Správu o tom Wotanovi prinesú jeho havrany a potom on sám zapáli hranicu. V tom sa nornám pretrhne niť a ich prorocká schopnosť končí pred nastávajúcim novým ránom ľudstva. Norny sa prepadnú do hlbín zeme k svojej matke Erde.

Premena

Siegfried sa vydáva do sveta za novými hrdinskými činmi. Brünnhilda mu dáva svoj štít a svojho koňa Graneho, Siegfried jej naopak dáva Alberichov prsteň ako zástavu lásky a manželia sa rozlúčia prísahou vernosti. Brünnhilda zostáva v bezpečnej ochrane ohňa.

1. dejstvo

V sieni rodu Gibinchungov nad Rýnom spolu hovorí kráľ Gunther, Gutruna a ich nevlastný brat Hagen. Hagen, nadaný kúzelnou mocou, spriada plán, ako zahubiť Siegfrieda, keď nad ním, ako sa zdá, nemá kliatba moc. Rozpráva

súrodencom, že vie o vhodnom ženíchovi pre Gutrunu a žene pre Gunthera. Je to Brünnhilda spiaca v plameňoch a najskvelejší hrdina Siegfried. Len Siegfried môže prejsť ohňom, ktorý ju chráni, mohol by ju teda za Gutruninu ruku pre Gunthera získať. Súrodenci súhlasia a zvolia, aby Hagen kúzlom v Siegfriedovi prebudil lásku ku Gutrane. Zvuk rohov ohlasuje Siegfriedov príchod. Gutruna ho víta osviežujúcim nápojom, čo je Hagenov nápoj zabudnutia a lásky. Siegfried zabudne na Brünnhildu, zamiluje sa do Gutruny a je ochotný pre Gunthera získať Brünnhildu. Siegfried s Guntherom uzatvorí pokrvné bratstvo a kúzelná prilba Siegfriedovi prepožičia Guntherovu podobu.

Premena

Brünnhilda stále spomína na Siegfrieda. Zo zamyslenia ju vyruší valkýra Waltrauta, ktorá ju vyhladá proti Wotanovej vôli a zaprisahá ju, aby dcéram Rýna vrátila prsteň a tak zbavila svet kliatby. Ale Brünnhilda odmieta odovzdať zástavu Siegfriedovej lásky, aj keby sa mala Walhalla zrútiť. Vtom zaznie Siegfriedov roh. Hrdina, ktorý prejde ohňom, Brünnhilde stiahne prsteň a tak jej odpor zlomí. Keďže s Guntherom uzavrel bratstvo, položí Siegfried medzi seba a Brünnhildu v noci meč.

2. dejstvo

Hagen v noci stojí na stráži. Zjaví sa tu jeho otec Alberich a nabáda ho, aby vytrval v začatom diele – prsteň bude čoskoro jeho a s ním aj vláda nad svetom. S úsvitom sa Siegfried vracia už vo svojej podobe, keď ešte skôr v hustej hmle dal Brünnhildu Guntherovi. Hagen zvoláva mužov, aby oslávili dvojitú svadbu. Brünnhilda uvidí Siegfrieda po boku Gutruny a jej zdesenie sa ešte stupňuje, keď ju Siegfried nespoznáva. Keď na jeho ruke uvidí prsteň, tuší zradu. Gunther, ktorému Siegfried o prstene nič nepovedal, jej to nedokáže vysvetliť a Brünnhilda pochopí, že to bol Siegfried a nie Gunther, kto ju v noci premohol. Gunthera odmietne a prehlási, že jej mužom je Siegfried. Siegfried, vedomý si toho, že sa jej v noci nedotkol, slávnostne odprisahá, že sa ničím neprevinil a odchádza s Gutrunou na svadobnú slávnosť. Brünnhilda podnecovaná Hagenom prisahá Siegfriedovi pomstu. Pripája sa aj Gunther presvedčený, že ho Siegfried zradil. Hagen Guntherovi sľúbi, že po Siegfriedovej smrti bude prsteň patriť jemu. Všetci traja prisahajú na Siegfriedovu smrť, usmrtiť ho má pri love Hagenov oštep. Brünnhilda Hagenovi prezradí, že Siegfrieda pomocou kúzla urobila

nezraniteľným s výnimkou jediného miesta, totiž chrbta, pretože hrdina z boja nikdy neuteká.

3. dejstvo

Hagen usporiadal lov, behom ktorého Siegfried zablúdil na breh Rýna. Z vln sa vynoria rusalky a prosia ho, aby im prsteň vrátil. Keď Siegfried odmietne, varujú ho pred kľatbou a predpovedajú mu skorú smrť. Prichádzajú Gunther a Hagen s ostatnými lovcami a usadnú k odpočinku. Siegfried, aby rozptýlil Guntherovu stiesnenú náladu, im rozpráva o svojom živote, jeho spomienky však siahajú len k získaniu pokladu. Vtedy mu Hagen podá nápoj, ktorý mu vráti pamäť. Ku Guntherovmu zdeseniu Siegfried rozpráva, ako ho vtáčik zaviedol k Brünnhildinej skale, ako ju následne prebudil a učinil ju svojou ženou. V tej chvíli nad Siegfriedovou hlavou zakrúžia dva havrany. Keď sa za nimi Siegfried ohliadne, Hagen ho bodne do chrbta. Siegfried zomiera s pozdravom Brünnhilde na perách.

Premena

Gutruna v úzkostlivej predtuche čaká na návrat svojho muža. Keď príde slávnostný smútočný sprievod, v bezvedomí sa zrúti nad Siegfriedovým mŕtvym telom. Hagen svoj čin nepopiera, naopak žiada odmenu, Alberichov prsteň. Keď mu ho Gunther odmietne dať, Hagen ho prebodne. Avšak keď sa pokúsi prsteň stiahnuť zo Siegfriedovho prstu, hrdinova ruka sa varovne pozdvihne. Do haly vstúpi Brünnhilda, ktorej záhadu Siegfriedovho chovania v noci objasnili dcéry Rýna. Prikáže postaviť na brehu Rýna hranicu, na ktorej chce zhorieť spolu s milovaným mužom. Prsteň si navlečie na prst, aby sa očistený ohňom zase vrátil do Rýna. Chápe teraz všetky súvislosti vrátane svojej viny spočívajúcej v tom, že pre lásku zabudla na svoje poslanie. Jej dobrovoľná smrť zruší Alberichovu kľatbu a vykúpi pre svet nový život. K Wotanovi pošle havranov so správou, na ktorú dávno čaká, a k Logemu, aby zapálil hranicu okolo Walhally, pretože súmrak bohov už nastal. Následne zapáli hranicu a na svojom koni skočí do ohňa. Na vysoko zdvihnutých vlnách Rýna si rusalky plávajú pre prsteň. Hagen učiní posledný pokus prsteň uchvátiť, ale rusalky ho stiahnu do hlbín Rýna. Obzor sčervená požiarom Walhally, svet je vykúpený sebaobetovanou láskou.

Parsifal

1. dejstvo

V lese pod hradom Montsalvat po zaznení slávnostného ranného signálu z hradu sa Gurnemanz prebúda. Po rannej modlitbe prikazuje pážatám, aby pripravili kúpeľ pre chorého kráľa Amfortasa. Prichádza záhadná posolkyňa Grálu Kundry a prináša Amfortasovi hojivý balzam. Rytieri prinášajú chorého kráľa k osviežujúcemu kúpeľu. Gurnemanz pážatám rozpráva príbeh svätého Grálu. Nebeskí poslovia odovzdali Amfortasovmu otcovi Titurelovi posvätnú čašu, z ktorej pil Kristus pri Poslednej večeri a do ktorej Jozef z Arimatie zachytil Spasiteľovu krv pod krížom, a tiež kopiju, ktorou rímsky vojak prebodol Ježišov bok. Na ochranu týchto svätých relikvií Titurel postavil hrad Montsalvat a založil bratstvo rytierov, ktorí ho budú brániť, ale aj vo svete bojovať za spravodlivosť, vieru a lásku. Tiež Klingsor sa uchádzal o česť byť grálským rytierom, ale pretože nedokázal dodržať sľub telesnej zdržanlivosti, sám sa zbavil svojej mužnosti. Titurel ho pohoršene odmietol a odvtedy žije Klingsor len pre pomstu. Neďalekú púšť premenil na čarovnú záhradu, v ktorej prekrásne ženy zvädzajú grálských rytierov k hriechu. Keď sa grálským kráľom stal Amfortas, vytiahol proti Klingsorovi ozbrojený svätou kopijou. Lenže aj Amfortas podľahol zvodom Klingsorovej záhrady, preto Klingsor zvíťazil a dokonca sa zmocnil aj svätej kopije, ktorou Amfortasa ťažko zranil. Rana v boku zostáva stále otvorená, Amfortas sa nemôže ani uzdraviť, ani zomrieť, je odsúdený žiť s výčitkami svedomia v ustavičnej bolesti, kým sa zázračná kopija nevráti na Montsalvat. Podľa zjavenia môže vykúpenie priniesť iba čistý blázon, ktorý dôjde poznania súcitom. Tiež Kundry podľahla Klingsorovej moci a musí kúzelníkovi slúžiť, navyše sa previnila ťažkým hriechom, keď sa Kristovi vysmievala na jeho krížovej ceste. Od tej doby žije dvojakým životom a zmieta sa medzi hriechom a pokáním. Keď Gurnemanz skončil svoje rozprávanie, vznikol okolo rozruch, pretože niekto smrteľne zranil posvätnú labuť. Rytieri privádzajú vinníka, mladíka, ktorý labuť zasiahol bez vedomia toho, že je to posvätný grálský vták. Keď mu Gurnemanz vysvetlí, že láska zakazuje zabíjať aj zvieratá, v ľúlosti zlomí svoj luk. Márne sa ho Gurnemanz pýta na meno a pôvod. Kundry, ktorá toho vo svete veľmi veľa videla, rozpráva jeho príbeh. Jeho matka Herzeleide v snahe uchrániť syna pred osudom otca, ktorý ako mladý padol v boji, ho vychovala v samote a nevedomosti. Avšak Parsifal ju opustil a už vykonal mnoho smelých činov, akokoľvek nevedel, čo je dobré a čo zlé. Teraz sa od Kundry dozvedel o smrti svojej matky – jeho útek jej

zlomil srdce. Parsifal na správu reaguje najprv divokým hnevom, potom sa v zúfalstve zrúti. Kundry mu súcitne ponúkne osviežujúci nápoj, avšak súčasne sa jej opäť zmocňuje prekliatie, takže upadne do strnulosti. V Gurnemanzovi sa rodí nádej, že nevedomý, čistý mladík Parsifal, by mohol byť vytúženým spasiteľom Grálu, pozýva ho preto na hrad.

Premena

Rytieri sa zhromažďujú k slávnostnému obradu prijímania Kristovho tela a krvi a pohľadu na čašu svätého Grálu. V milosti, ktorá sa im pritom udeľuje, je zdroj ich nadpozemskej moci pri konaní dobra. Z hrobky je počuť Titurelov hlas nabádajúci syna, aby odhalil svätú čašu. Ale Amfortas sa zdráha, pohľad na svätý Grál mu, nehodnému, spôsobuje nevýslovné utrpenie. Posvätný obrad začína, Parsifal mu nechápavo prizera. Amfortasovo utrpenie v ňom síce vzbudzuje súcit, ale nechápe, že je symbolom utrpenia ľudstva, pričom nechápe ani zázrak svätého Grálu. Po skončení obradu ho sklamaný Gurnemanz vyženie.

2. dejstvo

Parsifal vnikol do Klingsorovej kúzelnej ríše a blíži sa ku kúzelníkovmu zámku, aby získal svätú kopiju. Klingsor prebúda Kundry z jej strnulého spánku a prikazuje jej, aby Parsifala zvedla, tak ako predtým Amfortasa. Kundry sa márne vzpiera, jej hriech ju uvrhol do Klingsorovej moci.

Premena

Parsifala obklopia krásne dievčatá-kvety, ale ich pokusy ho zviest' sú márne. Prichádza Kundry a získava Parsifalovu dôveru tým, že mu rozpráva o jeho otcovi a matke. Parsifal hlboko dojatý jej padá k nohám. Kundry mu ako útechu ponúka seba, ale po prvom pobožkaní si Parsifal zrazu spomenie na Amfortasovo utrpenie a pochopí svoje poslanie. Všetky ďalšie Kundryne pokusy sú márne, porazená ho nakoniec prekľaje, aby nikdy Amfortasa nenašiel, nech je jeho údelom nekonečné blúdenie. Klingsor chce Parsifala zabiť posvätnou kópiou, avšak mrštená kopija zostane nad Parsifalovou hlavou. On ju uchopí a urobí s ňou znamenie kríža. V tom okamihu sa celá Klingsorova ríša rozpadne v prach.

3. dejstvo

Po mnohých rokoch Gurnemanz, ktorý teraz žije ako pustovník pri posvätnom prameni, nachádza Kundry a prebúda ju zo smrteľného spánku. Je zmenená, po jej bývalej divokosti nie je ani stopy. Plná pokory chce sa už len kajať a slúžiť. Blíži sa rytier celý v čiernom brnení. Gurnemanz ho upozorňuje, že v týchto miestach a obzvlášť na Veľký piatok sa nesmie nosiť zbraň. Podľa posvätnej kopije v jeho ruke však spozná niekdajšieho mládenca Parsifala a víta ho ako vykupiteľa. Je najvyšší čas, že prišiel. Amfortas už odmieta odkrývať svätý Grál, pretože už nemá sil znášať údel živého mŕtveho a chce si vynútiť smrť. Rytieri zbavení zázračnej životodarnej milosti chradnú. Ako prvý zomrel starý Titurel, aj Gurnemanz už cíti smrť nablízku. Parsifal sa rúca vo vášnivom sebaobviňovaní, je presvedčený, že vinný je on, keď tak dlho nebol schopný nájsť správnu cestu. Avšak Gurnemanz ho pomazáva na kráľa svätého Grálu. Parsifalovým prvým kráľovským činom je pokrstenie Kundry. Potom ho Gurnemanz zavedie do hradu, kde má Amfortas pri Titurelovom pohrebe naposledy odhaliť Grál.

Premena

Amfortas sa nemôže vzchopiť k odhaleniu Grálu a zúfalo vzyva smrť. Prichádza Parsifal a dotkne sa posvätnou kopijou jeho rany, ktorá sa okamžite zahojí. Potom prevezme svätý úrad a odhaľuje čašu. Aj Kundry je vykúpená, avšak jej vykúpením môže byť len smrť. Jasnú svetlo zázračnej čaše sa rozleje po chráme svätého Grálu.

Časová os Wagnerovho života

- 1813** 22.5. narodený v Lipsku
- 1838** libreto a kompozícia *Rienziho*
- 1839** pobyt v Paríži
- 1840** v novembri dokončený *Rienzi*, novela *Putovanie k Beethovenovi*
- 1841** libreto a kompozícia *Bludného Holanďana*
- 1842** návrat do Drážďan, 20.10. premiéra *Rienziho* v Drážďanoch
- 1843** 2.1. premiéra *Bludného Holanďana* v Drážďanoch, 2.2. menovaný saským kráľovským kapelníkom
- 1845** v apríli dokončená partitúra *Tannhäusera*, prvé poznámky k *Majstrom spevákom norimberským*, 13.10. premiéra *Tannhäusera* v Drážďanoch, práca na librete *Lohengrina*
- 1848** dokončený *Lohengrin*, libreto *Siegfriedovej smrti*
- 1849** priateľstvo s M. A. Bakuninom, účasť na drážďanskom májovom povstaní, útek do Zürichu, spisy *Umenie a revolúcia* a *Umelecké dielo budúcnosti*
- 1850** spis *Židovstvo v hudbe*, 28.8. premiéra *Lohengrina* vo Weimare
- 1851** spisy *Opera a dráma* a *Správa mojím priateľom*, prvé skice k libretom *Rýnskeho zlata* a *Valkýry*
- 1852** dokončené libreto celého *Prsteňa Nibelungova*
- 1853** vydanie libreta *Prsteňa*, začatá kompozícia *Rýnskeho zlata*
- 1854** dokončené *Rýnske zlato*, štúdium Schopenhauerovho *Sveta ako vôli a predstavy*, prvý koncept *Tristana a Izoldy*
- 1855** dokončená *Valkýra*
- 1856** začatá kompozícia *Siegfrieda*
- 1857** prerušená kompozícia *Siegfrieda*, dokončené libreto *Tristana* a začatá kompozícia
- 1858** opúšťa Zürich, v Benátkach dokončuje druhé dejstvo *Tristana*
- 1859** sťahuje sa do Luzernu, dokončený *Tristan*

- 1861** pobyt v Paríži, Karlsruhe, Viedni a Benátkach, spis *Hudba budúcnosti*
- 1862** dokončené libreto *Majstrov spevákov* a začatá kompozícia
- 1863** cesta do Ruska
- 1864** Ľudovítom II. povolaný do Mníchova, spis *Štát a náboženstvo*
- 1865** 10.6. premiéra *Tristana* v Mníchove, prvý náčrt *Parsifala*, spis *Čo je nemecké?*, opúšťa Mníchov
- 1866** sťahuje sa do Tribschenu pri Luzerne
- 1867** dokončení *Majstri speváci*
- 1868** 11.6. premiéra *Majstrov spevákov* v Mníchove, spis *Nemecké umenie a nemecká politika*
- 1869** 22.9 premiéra *Rýnskeho zlata* v Mníchove
- 1870** 26.6. premiéra *Valkýry* v Mníchove, spis *Beethoven*
- 1871** spis *Osud opery*
- 1872** sťahuje sa do Bayreuthu
- 1874** dokončený *Prsteň*
- 1876** 13.8.-17.8. prvé prevedenie celého *Prsteňa* v Bayreuthe
- 1877** dokončené libreto *Parsifala*
- 1878** kompozícia *Parsifala*
- 1880** spis *Náboženstvo a umenie*
- 1882** 26.7. premiéra *Parsifala* v Bayreuthe
- 1883** 13.2 zomretý v Benátkach

Vybrané nahrávky Wagnerových oper

WAGNER, Richard (1971). *Lohengrin*. Rafael Kubelík, Deutsche Grammophon.

WAGNER, Richard (1976). *Die Meistersinger von Nürnberg*. Georg Solti, Decca.

WAGNER, Richard (1976). *Rienzi*. Heinrich Hollreiser, Warner.

WAGNER, Richard (1982). *Tristan und Isolde*. Carlos Kleiber, Deutsche Grammophon.

WAGNER, Richard (1985). *Der fliegende Holländer*. Woldemar Nelsson, Philips.

WAGNER, Richard (1989). *Tannhäuser*. Giuseppe Sinopoli, Deutsche Grammophon.

WAGNER, Richard (1994). *Parsifal*. James Levine, Deutsche Grammophon.

WAGNER, Richard (2015). *Der Ring des Nibelungen*. Georg Solti, Decca.